

11 Ιουνίου 2015

Η εξέταση της συνειδήσεως

/ Άγιοι - Πατέρες - Γέροντες / Ορθόδοξη πίστη



(Άγιου Νικοδήμου Αγιορείτου)

Για την εξέταση της συνειδήσεως σκέψου τρία πράγματα: τα σφάλματα της κάθε μέρας, την αιτία των σφαλμάτων αυτών και την στενοκαρδία και προθυμία που έχεις να τα πολεμήσεις και να αποκτήσεις τις αντίθετές τους αρετές. Για την αιτία αυτών ανάγκασε τον εαυτό σου να την πολεμήσεις, να την κατατροπώσεις και να την ρίξεις στη γη.

Για την προθυμία που χρειάζεται να κάνεις αυτό και να αποκτήσεις τις αρετές, δυνάμωσε την θέλησή σου με την απιστία του εαυτού σου, δηλαδή με το να μην έχεις καθόλου θάρρος στον εαυτό σου, με την ελπίδα και το θάρρος στον Θεό, με την προσευχή και με το μίσος των πράξεων της κακίας και με την επιθυμία των πράξεων της αντίστοιχης αρετής.

Φρόντισε, αδελφέ, πάντοτε σε κάθε σου λογισμό, λόγο και έργο να έχεις συνείδηση ακατάγνωστη, δηλαδή να μη σε κατηγορεί και να μη σε τύπτει για κάποιο πράγμα. Διότι όποιος εξετάζει στο βάθος την ορθή και αγία συνείδηση, δεν μπορεί να σφάλει ποτέ, ή αν σφάλει, να μη διορθωθεί. Διότι η συνείδηση είναι ο φυσικός νόμος που έδωσε ο Θεός στις καρδιές των ανθρώπων για να τους οδηγεί πάντοτε σαν λυχνάρι σε όλα τα καλά. Όπως είπε και ο άγιος Νείλος: «Να χρησιμοποιήσεις την συνείδησή σου ως λυχνάρι για τις πράξεις σου». Και ο Απόστολος είπε ότι «οι εντολές του νόμου του Θεού είναι γραμμένες μέσα στις καρδιές» (Ρωμ. 2, 15).

Απέναντι τεσσάρων πραγμάτων είσαι υποχρεωμένος να διατηρείς τη συνείδησή σου ακατηγόρητη: απέναντι του Θεού, απέναντι του εαυτού σου, προς τον πλησίον σου και προς άλλα πράγματα. Όσον αφορά τον Θεό πρέπει να την εξετάζεις, αν φύλαξες όλα εκείνα που είσαι υποχρεωμένος να διαφυλάττεεις απέναντί του. Δηλαδή αν διαφυλάττεεις όλες του τις εντολές και τις πιο ασήμαντες· και αν τον αγάπησες και τον υπηρέτησες με όλη σου την ψυχή και είσαι έτοιμος να πεθάνεις γι' αυτόν, όπως είσαι υποχρεωμένος. Και αν δεν τα διαφύλαξες, φρόντισε στο εξής να τα διαφυλάξεις.

Ως προς τον εαυτό σου θα διαφυλάξεις ακατηγόρητη τη συνείδησή σου, αν δεν αδιαφορείς, αλλά κάνεις όλο εκείνο το χρέος που πρέπει και είσαι υποχρεωμένος και είναι σύμφωνα με τη δύναμή σου, τόσο προς τον Θεό, όσο και προς τον πλησίον και προς τα άλλα πράγματα. Και εκτός από αυτά, αν δεν πέφτεις σε υπερβολές και ελλείψεις, καταστρέφοντας παράκαιρα την υγεία σου και τη ζωή σου και τις σωματικές σου δυνάμεις με υπερβολική και ακανόνιστη άσκηση και δεν αποδίδεις στο σώμα το δίκαιο μέτρο, φροντίζοντας για τη σύσταση και συντήρησή του. Γιατί και αυτό είναι αντίθετο στη συνείδηση και στον ορθό λόγο.

Απέναντι του πλησίον θα φυλάξεις καθαρή τη συνείδησή σου, αν δεν κάνεις κάτι

που είναι αντίθετο στην αγάπη που χρωστάς απέναντί του, αποδίνοντας στους μεγαλύτερους σου και όμοιούς σου και κατώτερους σου εκείνο που πρέπει στον καθένα, σύμφωνα με τον βαθμό και το επάγγελμα και προσέχοντας να μη τους σκανδαλίζεις είτε με λόγο, είτε με έργο, είτε με σχήμα και με νεύμα, όπως λέγει ο Απόστολος: «Αυτό προσέξτε, να μη βάζετε πρόσκομμα ή εμπόδιο στον αδελφό» (Ρωμ. 14, 13) και το του Σολομώντος: «Να σκέφτεσαι σωστά ενώπιον Κυρίου και ανθρώπων» (Παρ. 3, 4).

Αλλά κι αν σου τύχουν μερικά πράγματα τα οποία δεν είναι σύμφωνα με την εντολή του Θεού, αλλά επιτρέπονται και βρίσκονται στη δική σου την κρίση, γι' αυτά τα πράγματα λέγω, αν πληροφορείται η συνείδησή σου ότι τάχα είσαι δυνατός και μπορείς να τα φυλάξεις ή όχι, σκανδαλίζεται όμως η συνείδηση του αδελφού σου που είναι αδύνατος, είσαι υποχρεωμένος και από αυτά να μη δώσεις αφορμή σκανδάλου, αλλά να αναπαύσεις τη συνείδηση εκείνου: «Μην τρώτε το ειδωλόθυτο (λέγει ο απ. Παύλος) για εκείνον που σας ειδοποίησε και για τη συνείδηση...». Συνείδηση όμως λέγω όχι τη δική του, αλλά τη συνείδηση του άλλου: «Γιατί να ρυθμίζεται η ελευθερία μου από άλλη συνείδηση;» (Α' Κορ. 10, 28). Σε όσα όμως πράγματα είναι εντολή του Θεού και σκανδαλίζεται η συνείδηση του άλλου, τότε πρέπει εσύ να καταφρονείς τη συνείδηση εκείνου και να μην παραβαίνεις την εντολή του Θεού, όπως λέγει ο Μέγας Βασίλειος.

Απέναντι των άλλων πραγμάτων θα έχεις τη συνείδησή σου ακατηγόρητη, αν έχεις δίκαιο μέτρο και δεν χρησιμοποιείς υπερβολές και ελλείψεις, τόσο στα φαγητά και ποτά, όσο και στα ενδύματα και χρήματα και στην περιουσία. Διότι πράγμα παρά συνείδηση υπολογίζεται όχι μόνον το να καταφρονεί κανείς και να αφήνει να καταστρέφονται τα ευτελή φαγητά και ενδύματα ή τα χρήματα και τα περιουσιακά του στοιχεία, με τα οποία μπορεί να εξυπηρετήσει τις σωματικές του ανάγκες, αλλά και να θέλει και να ζητά τρυφηλά φαγητά, μαλακά φορέματα και χρήματα και περιουσιακά στοιχεία που δεν είναι απαραίτητα για την εξυπηρέτησή του.

Και για να μιλήσουμε γενικά, κάθε πράγμα που είναι έξω από την ορθή λογική, λέγεται παρά συνείδηση. Γι' αυτό και συ αδελφέ, για καθετί που πρόκειται να κάνεις μικρό ή μεγάλο, πρώτα να συμβουλευέσαι τη συνείδησή σου και να την εξετάζεις όχι όμως με αμέλεια και επιφανειακά, αλλά στο βάθος και με πολλή φροντίδα και ακρίβεια. Διότι όπως τα πηγάδια, όσο σκάβονται και εξαντλούνται, τόσο καλύτερο και γλυκύτερο νερό βγάζουν, έτσι και η συνείδηση, όσο περισσότερο εξετάζεται και ξεσκεπάζεται από τα πάθη με τα οποία είναι σκεπασμένη, τόσο καλύτερα μάς διδάσκει τι πρέπει να κάνουμε.

Επειδή όμως υπάρχουν και διάφορες συνειδήσεις, όχι δηλαδή μόνον καλές και καθαρές, αλλά και καυτηριασμένες, όπως λέγει ο Παύλος, δηλαδή πονηρές και

αναίσθητες και μολυσμένες από τα πάθη, και στη συνέχεια, εξαιτίας της αναισθησίας ή του μολυσμού τους, ή και διότι δεν εξετάζονται με πολλή φροντίδα, δεν διδάσκουν πάντοτε σωστά και καλά, για τον λόγο αυτό σωστό είναι να μην εμπιστεύεσαι πάντοτε μόνο στη συνείδησή σου, αλλά όσα αυτή σου συμβουλεύει να τα συγκρίνεις, αν είναι σύμφωνα με εκείνα που διδάσκει η Αγία Γραφή ή και να τα φανερώνεις στους Πνευματικούς, αν είναι σωστά, για να μην πλανηθείς.

Πρόσθεσα το «ή διότι δεν εξετάζονται οι συνειδήσεις με τόση επιμέλεια», διότι η συνείδηση του ανθρώπου όσο κι αν είναι εμπαθής και πονηρή και αναίσθητη, όταν όμως εξετάζεται με ακρίβεια και επιμέλεια, δεν σταματάει πάντοτε να ελέγχει και να τύπτει και να κατηγορεί τον άνθρωπο, ότι αμαρτάνει και ότι πρόκειται να κολασθεί διά τις αμαρτίες του, αν δεν μετανοήσει. Γιατί αυτή βάλθηκε μέσα μας από τον Θεό ως αντίδικος, σύμφωνα με το ευαγγελικό που λέγει: «Να συμβιβαστείς γρήγορα με τον αντίδικό σου» (Ματθ. 5, 25)· και αψευδέστατος μάρτυρας, σύμφωνα με το «Σε αυτό συμφωνεί και η συνείδησή τους» (Ρωμ. 2, 15)· και συγχρόνως είναι κριτής απαραλόγιστος και πάρα πολύ δίκαιος και πολύ αυστηρός και λόγος ορθός· γι' αυτό και δεν μπορεί να σιωπήσει.

Αλλά ο άνθρωπος όταν κυριευθεί από τα πάθη και θέλει να κάμνει τις επιθυμίες του χωρίς κανένα χαλινάρι, όπως παρακούει και παραβαίνει το νόμο του Θεού, έτσι παρακούει και παραβαίνει και τους ελέγχους της αγίας συνειδήσεως. Και για να μην ελέγχεται πλέον από αυτήν σαν κάποιος άλλος Ηρώδης κόβει την κεφαλή του Ιωάννου, δηλαδή δεν υπολογίζει τη συνείδησή του και παίρνει την απόφαση να κολασθεί. Γι' αυτό και ο Σολομώντας γνωρίζοντας αυτό δεν είπε ότι η συνείδηση όταν εξετάζεται καλά δεν ελέγχει τον αμαρτωλό, αλλά όταν ο αμαρτωλός φθάσει στο αποκορύφωμα των κακών, καταφρονεί: «Όταν ο άσεβης φθάσει στο αποκορύφωμα των κακών, τότε καταφρονεί» (Παρ. 18, 3).

Ακόμη σε συμβουλεύω και ένα άλλο πράγμα που αξίζει να το πληροφορηθείς: Δηλαδή ποτέ να μην εμπιστεύεσαι στη συνείδησή σου, αν αυτή καμιά φορά δεν σε κατηγορεί για κάποια υπόθεσή σου, διότι λέγεται συνείδηση για εκείνα μόνο που ξέρουμε και όχι για εκείνα που δεν γνωρίζουμε. Επειδή σύμφωνα με τον Προφήτη Ιερεμία «η καρδιά είναι πιο βαθιά από όλα τα πράγματα» (17, 9), και μέσα σε αυτήν βρίσκονται κρυμμένα πολλά λεπτά πάθη, τα οποία καθόλου δεν τα γνωρίζει εκείνος που τα έχει, και από τα οποία παρακαλεί ο Δαβίδ να καθαρισθεί λέγοντας «καθάρισε με από τα κρυφά πάθη» (Ψαλμ. 18, 13)· γι' αυτό και συ να πιστεύεις ότι η καρδιά σου δεν είναι ποτέ καθαρή από τα κρυπτά και λεπτά πάθη, τα όποια είναι γνωστά μόνο στον Θεό που εξετάζει μόνος τις καρδιές, όπως λέγει ο Σολομώντας: «Εσύ εντελώς μόνος γνωρίζεις την καρδιά όλων των ανθρώπων» (Γ' Βασ. 8, 39). Και να έχεις ως σίγουρο εκείνο που λέγει ο Ιωάννης ότι, δηλαδή, ο Θεός είναι

μεγαλύτερος από τη συνείδηση της καρδιάς μας: «Ο Θεός είναι ανώτερος από τη συνείδησή μας και τα γνωρίζει όλα» (Α' Ιω. 3, 20).

Γι' αυτό και ο απόστολος Παύλος γνωρίζοντας αυτό έλεγε, ότι δεν γνωρίζει να τον ελέγχει για κανένα πράγμα η συνείδησή του, αλλά πάλι εξαιτίας αυτού δεν νομίζει ότι είναι δίκαιος ενώπιον του Θεού: «Δεν με κατηγορεί για τίποτε η συνείδησή μου, αλλά αυτό δεν με αποδεικνύει ότι πραγματικά είμαι αθώος» (Α' Κορ. 4, 4).

Και όσα καλά έργα και όσες νίκες έχεις κατορθώσει, ας τις θεωρείς ύποπτες. Αυτά σε συμβουλεύω να μη τα σκέπτεσαι πολύ με τη συνείδησή σου, διότι υπάρχει κάποιος κίνδυνος κρυφής κενοδοξίας και υπερηφάνειας. Έτσι αφήνοντας πίσω όλα αυτά και ρίχνοντάς τα στην ευσπλαχνία του Θεού, όποια και αν είναι, οδήγησε το λογισμό σου μπροστά στο δρόμο που σου απομένει για τον ημέρα εκείνη.

Μετά από αυτά, όταν τελειώσει η μέρα εκείνη, εξέτασε τον εαυτό σου, αν χρησιμοποίησες καλά όσα σου έτυχαν. Και για όσα έσφαλές, να μετανοήσεις και να ζητήσεις από τον Θεό να σε συγχωρέσει και στο εξής προσπάθησε να διορθωθείς. Κατόπιν ευχαρίστησέ τον για τις χάρες και τις ευεργεσίες που σου χάρισε τον ημέρα εκείνη. Αναγνώρισέ τον ως Ποιητή κάθε αγαθού, και περισσότερο ευχαρίστησέ τον διότι σε γλύτωσε από τόσους εχθρούς φανερούς και μάλιστα από αυτούς που δεν φανερώνονται. Διότι σου έδωσε καλούς λογισμούς και αφορμές για τον αρετή και για κάθε άλλη ευεργεσία που δεν γνωρίζεις εσύ.

(«Αόρατος πόλεμος». Έκδ. Συνοδίας Σπυρίδωνος Ιερομονάχου, Ν. Σκήτη - Άγ. Όρος)